

## Slovenski jezik in razvoj slovenskih identitet<sup>1</sup>

Danila Zuljan Kumar

**Abstract:** The paper first outlines the relationship between language and national identity in the Slavic world and then the relationship between language and national identity among Slovenes. The accelerated development of the Slovene language and the national awakening of the Slovenes began in the second half of the 18th century and continued with the poets in the era of Romanticism. At the beginning of the 20th century, Slovenes moved to the Yugoslav state, which fell apart at the beginning of the World War II. The new era, based on a unified Yugoslav identity, began with the establishment of the new Yugoslavia and ended with Slovenia's independence in 1991. In the mid-1990s the emphasis on Slovene identity reached its peak, as the process of globalization triggered the Slovenes to reflect on their local identities, starting from the border regions.

**Keywords:** *Slovene language, Slovene national, regional and local identities*

### 1 Identiteta in jezik

Tesna vez med jezikom in naprednimi ljudstvi je izpričana že daleč v zgodovini. Spolsky, denimo, navaja, kako so izraelski otroci

---

<sup>1</sup> Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

kot sužnji v Egiptu obdržali svojo identiteto tako, da so ohranili jezik, ki so ga govorili in ga kot sužnji niso pozabili.<sup>2</sup> Z razvojem nacionalizmov,<sup>3</sup> pa je postala vez med jezikom in nacionalnostjo očitna.

Prebuja nacij je bila povsod po Evropi zapleten socialni, kulturni in politični proces. V Zahodni Evropi je razvoj modernih centraliziranih meščanskih držav pospeševal asimilacijo socialno šibkejših jezikovno-etničnih skupin v večje sodobnejše socialno-kulturno strukturirane nacije, medtem ko je drugod po Evropi, kjer so bili modernizacijski tokovi počasnejši, osrednja državno-politična moč pa konservativnejša, dopustil in celo omogočil njihovo socialno, kulturno in politično rast ter oblikovanje v samostojne nacije.<sup>4</sup>

Jezik je tako v 19. stoletju postal prevladujoči kriterij za nastanek samostojnih držav, kot je bilo to v primeru Bolgarije in Grčije, ali pa je dobil vlogo osrednjega dejavnika pri utrjevanju nacionalne zavesti, kot je bilo to v primeru Nemčije, Italije in etničnih skupnosti znotraj Avstro-Ogrske, in nacionalna prebuja je

---

<sup>2</sup> BERNARD SPOLSKY, *Second-Language Learning*, V: Joshua A. Fishman, Ofelia García (eds.), *Handbook of Language and Ethnic Identity*, Oxford University Press, Oxford 2010, str. 174.

<sup>3</sup> V primerjavi z Zahodno Evropo je bila nacionalna prebuja v Srednji, Vzhodni Evropi in na Balkanu kasnejša tudi zato, ker so pripadniki skoraj vseh slovanskih etničnih skupin (razen Rusi in Poljaki) izhajali iz nižjega ali nižjega srednjega razreda, kar pomeni, da so bili brez politične moči in možnosti do šolanja na višjih stopnjah.

<sup>4</sup> K prebui nacionalnokulturne zavesti v obdobju romantike v 2. polovici 18. in začetku 19. stol. je pomembno prispevalo sistematično zanimanje za način življenja kmečkega prebivalstva oziroma za t.i. ljudsko kulturo. Romantiki so se nagibali k prepričanju, da je kmet najboljši predstavnik svojega ljudstva, saj naj bi bil najmanj podvržen tujim vplivom, poleg tega pa naj bi bil najbolj v stiku z daljno preteklostjo ljudstva, ki mu pripada, JASNA FAKIN BAJEC, *Procesi ustvarjanja kulturne dediščine. Kraševci med tradicijo in izzivi sodobne družbe*, Založba ZRC in ISN ZRC SAZU, Ljubljana 2011, str. 133. Eden prvih romantikov, ki so poudarjali povezanost med ljudstvom in jezikom je bil Johann Gottfried Herder (1744–1803), nemški filozof, folklorist in prevajalec. Temelj njegovega zanimanja so bili slovanski jeziki, in sicer zato, ker so bili po njegovem mnenju prav ti v Evropi najdlje od najzgodnejših in najmočnejših središč prevlade enega jezika nad drugimi, čemur so bila izpostavljena ljudstva v zahodnem evropskem svetu. Herder je slovanska ljudstva spoštoval zaradi njihove zvestobe kulturi, ki so jim jo zapustili njihovi predniki, duha preprostega ljudstva (folkgeist) in zvestobe svojemu jeziku (folksprache), JOSHUA A. FISHMAN, *Sociolinguistics: Language and Ethnic Identity*, V: *Handbook of Language and Ethnic Identity*, cit., str. xxxi.

bila pogosto povezana s formalnim programom za priznanje jezika, ki je predstavljal sestavni (če ne celo ključni) del tradicije etnične skupnosti. To velja tudi za oblikovanje nacij v slovanskem svetu in znotraj njega tudi pri Slovencih.

## 2 Oblikovanje nacij v slovanskem svetu

Z izjemo Rusov so skozi obdobje nacionalne prebuje šle vsi slovanski narodi, čeprav ob različnih časih in v različnih političnih pogojih. Ob prvih začetkih nacionalnih gibanj so slovanske etnične skupine živele v treh večetničnih državah: carski Rusiji, Otomanskem imperiju in Avstro-Ogrski (od 1806 avstrijsko cesarstvo). Uradni jezik v Avstriji je bil nemščina, v Rusiji ruščina in v Otomanskem imperiju otomanska turščina, toda glede na splošne politične razmere so se jezikovna situacija in pravice posameznih etničnih skupin znotraj treh držav precej razlikovale. Do leta 1860 je Habsburška monarhija sicer zagotavljala privilegiran položaj nemškega jezika, toda hkrati je sprejemala etnične razlike in etnične identitete. Od 1860. leta so nacionalna gibanja dosegla izboljšave v statusu svojih jezikov, posebej v zahodnem delu cesarstva, v vzhodnem, ogrskem delu, pa se je po letu 1867 začela asimilacija nemadžarskih etničnih skupin. V Otomanskem cesarstvu so bile vse nemuslimanske skupine obravnavane kot ena skupnost glede na religijo, pri čemer jezik ni imel nikakršne vloge. Zatiralski značaj otomanskega vladanja skupaj s splošno kulturno zaostalostjo je oviral jezikovno načrtovanje in intelektualizacijo jezika. V Rusiji je bil položaj neruskih jezikov izjemno težaven: ukrajinščina in beloruščina sta bili obravnavani kot ruski narečji, poljščina pa je bila zatirana iz političnih vzrokov po revoluciji v letih 1863 in 1864.<sup>5</sup> Razlike v razvoju nacionalne zavesti pri posameznih slovanskih narodih izhajajo tudi iz razlik v

---

<sup>5</sup> MIROSLAV HROCH, *The Slavic world*, V: Joshua A. Fishman, Ofelia García (eds.), *Handbook of Language and Ethnic Identity*, cit., str. 278–279.

predhodnem kulturnem razvoju: etnična identiteta je bila bolj razvita na območjih, na katerih je imel jezik kot eden od osnovnih nosilcev etnične identitete pisno tradicijo že od srednjega veka naprej. Tak jezik je bilo namreč lažje kodificirati (primer češčine, poljščine in ruščine), v drugih primerih (npr. slovaškem, bolgarskem, ukrajinskem in beloruskem) je bilo potrebno sodobni literarni jezik šele zgraditi na enem ali dveh narečjih.

Z izjemo Rusov so vsa slovanska nacionalna gibanja v svojih programih vključevala jezikovne zahteve, katerih skupni cilj je bil okrepite etnično identiteto. Čeprav so se te razlikovale v času, pa so vse potekale po več stopnjah, in sicer: na prvi stopnji je bilo potrebno jezik zaščititi pred asimilacijo. Na drugi stopnji ga je bilo potrebno kodificirati in standardizirati, tretja stopnja je bila namenjena intelektualizaciji nacionalnega jezika in razvoju znanstvenega jezika. Četrta stopnja je vključevala zahtevo po uvedbi tega že razvitega jezika v višje šole, zadnja stopnja pa je zajemala zahtevo po enakopravnosti jezika v vseh sferah javnega življenja.<sup>6</sup> Tak proces velja tudi za razvoj slovenskega jezika in z njim povezane nacionalne ter v zadnjih letih regionalnih in lokalnih identitet. V nadaljevanju prispevka ga bomo predstavili glede na posamezne stopnje razvoja.

### **3 Razvoj slovenskega jezika in nacionalne, regionalnih in lokalnih identitet**

V grobem bi lahko razvoj slovenske nacionalne in z njo povezanih regionalnih in lokalnih identitet razdelili v sedem razvojnih stopenj oziroma časovnih obdobj, v vsakem od katerih je slovenski jezik v družbenem življenju pridobil novo vlogo: prva razvojna stopnja je trajala od 1768 do 1843/48, druga od 1843/48 do 1861, tretja od 1861 do 1909, četrta od 1909 do

---

<sup>6</sup> M. HROCH, *The Slavic World*, V: Joshua A. Fishman, Ofelia García (eds.), *Handbook of Language and Ethnic Identity*, cit., str. 282.

1941,<sup>7</sup> peta od 1941 do 1945, šesta od 1945 do 1991 in sedma prva razvojna stopnja od 1991 naprej.

### 3.1 Prva razvojna stopnja (1768–1843/48)

Kot že rečeno, je slovensko nacionalno gibanje nastalo v približno istem času kot pri mnogih drugih etničnih skupnostih, to je v 2. polovici 18. stoletja. Spodbudile so ga vladarske reforme, posledica katerih je bilo vzpostavljanje kolikor toliko enotnih nacionalnih jezikov, ki jih prej ni bilo.<sup>8</sup> Uvedba splošne šolske obveznosti leta 1774, pri kateri naj bi pouk na najnižji stopnji potekal v »jeziku ljudstva«, ter potreba po modernizaciji kmetijstva sta zahtevala izdajo šolskih priročnikov in priročnikov za kmeta,<sup>9</sup> kar je pobudilo izdatno izdajateljsko dejavnost, ki se je razširila tudi na izdajanje slovníc in slovarjev, verske literature, opernih in dramskih besedil, prvega časnika. Toda nacionalno gibanje v času 1768–1843/48 še ni bilo množično gibanje. Sestavljali so ga posamezniki, ki so se navduševali za ustvarjanje v slovenščini. Med njimi je bil tudi baron Žiga Zois,<sup>10</sup> eden ključnih

---

<sup>7</sup> Delitev prvih štirih obdobj povzemam po Meliku, VASILIJ MELIK, *Problemi v razvoju slovenske narodne identitete (do 1941)*, V: Dušan Nečak (ur.), *Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta v času*, Oddelek za zgodovino Filozofske Fakultete, Ljubljana 1997, str. 41–52.

<sup>8</sup> V tistem času so bili Slovenci ljudstvo, ki je živelo v treh državah: devet desetín Slovencev je živelo v dednih habsburških deželah: Štajerski, Koroški, Kranjski z avstrijsko Istro in Trstom ter v Goriško-Gradiščanski, zahodne slovenske pokrajine Rezija, Beneška Slovenija in zahodna Istra so spadale pod Beneško republiko, Slovenci pa so živeli tudi v delih dveh županij (Vas in Zala) Ogrske s Hrvaško. Prebivalci v vaseh in majhnih mestih so govorili večinoma samo slovensko. V višji družbi je bila slovenščina sicer poznana, vendar je bil pogovorni jezik nemščina, v Primorju italijanščina, v ogrskem delu pa madžarščina, PETER ŠTIH, *Slovansko, alpskoslovansko ali slovensko? O jeziku slovanskih prebivalcev prostora med Donavo in Jadranom v srednjem veku (pogled zgodovinarja)*, V: *Zgodovinski časopis* 64, 2011, št. 1–2, str. 8–51.

<sup>9</sup> PETER VODOPIVEC, *Nekaj opozoril na vzporednice in razlike v narodnem oblikovanju Slovencev in Bretoncev*, V: Dušan Nečak (ur.), *Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta v času*, cit., str. 62–73.

<sup>10</sup> Baron Žiga (Sigismund) Zois (1747–1819), gospodarstvenik, naravoslovec, tehnik, mecen in literat je bil po prednikih z očetove strani Italijan, po materi pa Slovenec. Z brati si je dopisoval v italijanščini, glavni občevalni in dopisovalni jezik pa mu je bila nemščina, MAR-

ljudi slovenskega razsvetljenstva, ki je s svojim znanjem, kupovanjem knjig in podpiranjem slovenske literature (dramatike in poezije) pomembno pripomogel k začetku nepretrganega razvoja slovenske literature, zgodovinopisja in jezikoslovja (slovvaropisja in slovničarstva).<sup>11</sup> Srečanje s jezuitom Markom Pohlinom in jezikoslovcem Blažem Kumerdejem<sup>12</sup> ga je zbližalo s slovenskimi težnjami.<sup>13</sup> S Pohlinom in njegovimi sodelavci se je začelo načrtno ustvarjanje v slovenskem jeziku. Njegovo slovnico *Kraynska Grammatika (Die crainerische Grammatik, oder Kunst die crainerische Sprach regelrishtig zu reden und zu schreiben)* (1768) štejemo za začetek slovenskega nacionalnega gibanja.<sup>14</sup> V njej je Pohlin protestiral proti misli, »naj se kranjščina med učenimi ljudmi popolnoma opusti in zatre, in izrazil željo, da bi se mladina latinskih šol učila kranjščine z isto vnemo, kakor se mora učiti nemščine«. <sup>15</sup>

V tem obdobju so se začele slovenske knjige množiti s pesmimi, dramami, opernimi besedili, pa tudi prvim časnikom, ki ga je začel Valentin Vodnik izdajati 4. januarja 1797 pod naslovom *Lublanske novice*. Vodnik je sestavljal učbenike, vendar ni

---

JAN JAVORNIK et. al. (ur.), *Enciklopedija Slovenije* 15, Mladinska knjiga, Ljubljana 2001, str. 215–216.

<sup>11</sup> *Ibidem*.

<sup>12</sup> Blaž Kumerdej (1738–1805) je bil šolnik in filolog. Pomembno je bilo njegovo ustanavljanje novih šol, zlasti v celjskem okrožju, kjer bil bil položaj slovenščine v primerjavi z nemščino slabši kot na Kranjskem. V Ljubljani si je prizadeval za oživitev jezikoslovno usmerjene Academie operosum, ki naj bi pripravila pravopisna, slovnična in slovarska dela. Sam je sestavil poskus pravopisa, spisal kranjsko-slovansko slovnico ter zapustil bogato slovarsko delo, M. JAVORNIK et. al. (ur.), *Enciklopedija Slovenije* 6, Mladinska knjiga, Ljubljana 1992, str. 72–73.

<sup>13</sup> V. MELIK, *op. cit.* str. 42.

<sup>14</sup> Začetek slovenske književne in izdajateljske dejavnosti je bil sicer že v 16. stol., in sicer kot rezultat reformacije. Prvi slovenski knjigi, *Abecedarium in Catechismus in der windischen sprach* protestantskega duhovnika Primoža Trubarja (1508–1586), sta izšli leta 1550 in Tübingenu v Nemčiji. Najpomembnejša dosežka tega obdobja pa sta bili istega leta v Wittenbergu v Nemčiji izdani latinsko pisana slovenska slovnica *Arcticae horulae succisivae* jezikoslovca Adama Bohoriča (1520–1598) in prevod *Svetega pisma* Jurija Dalmatina, slovenskega protestantskega teologa (okoli 1547–1589), z naslovom *Biblija, tu je vse svetu pismu stariga inu noviga testamenta, slovenski tolmačena skuzi Jurija Dalmatina*.

<sup>15</sup> V. MELIK, *op. cit.* str. 41.

bilo niti denarja niti učiteljev, zato je začela po prvem zagonu vloga slovenščine upadati v korist nemščine. V tem obdobju je izšla prva slovenska izvirna povest *Sreča v nesreči* (1836) župnika Janez Ciglerja. Predvsem pa je druga polovica tega obdobja prinesla pesnika Franceta Prešerna (1800–1849) in jezikoslovca Matijo Čopa (1797–1835), ki sta v 30. letih 19. stol. nedvoumno izrazila željo po spremembi tradicionalne jezikovne hierarhije in k dvigu slovenskega jezika na najvišjo raven kulture in umetnosti, kar je kulminiralo v revoluciji 1848, ko je večina tedanjih habsburških etničnih skupnosti protestirala proti absolutističnemu sistemu in fevdalizmu.<sup>16</sup>

### 3. 2 Druga razvojna stopnja (1843/4817–1861)

Na Slovenskem so se zahteve po spremembi obstoječega družbenega sistema izrazile v t. i. Zedinjeni Sloveniji, to je zahtevi političnih programov Slovencev leta 1848, ko so namesto razdrobljenosti na dežele Kranjsko, Štajersko, Primorje in Koroško zahtevali skupno kraljevino Slovenijo v okviru Avstrijskega cesarstva in enakopravnost slovenskega jezika v javnosti.<sup>18</sup> Prvi so zahtevo po »Zedinjeni Sloveniji« izrazili slovenski izobraženci ob etnični meji: Matija Majar v Celovcu ter študentje in akade-

---

<sup>16</sup> M. JAVORNIK et. al. (ur.), *Enciklopedija Slovenije* 6, cit. str. 396.

<sup>17</sup> Navadno se začetek drugega obdobja slovenskega nacionalnega preporoda postavlja v revolucionarno leto 1848, vendar Melik, V. MELIK, *op. cit.* str. 43, meni, da sta bila že v tridesetih letih 19. stol. na Slovenskem dva kazalca, ki sta kazala na nov zagon v nacionalnem gibanju: prvi je bil začetek rednega izhajanja slovenskega časopisa, tednika z naslovom *Kmetijske in rokodelske novice* z urednikom Janezom Bleiweisom, ki je bil po koncu izhajanja *Lublanskih novic* (to je po 42 letih) prvič spet časopis v slovenščini. Drugi kazalec je bil panslavizem, nacionalno, politično in kulturno gibanje, ki je v 30. letih 19. stol. po slovanskem svetu naglo širilo ideje Jana Kollárja o slovanski vzajemnosti (panslavizmu). V istem času je Ljudevit Gaj pod vplivom panslavizma začel s podobnim gibanjem, in sicer idejo o enem južnoslovanskem jeziku, ilirščini. Tako sta se tudi med Slovenci razširili dve ideji, slovanska in jugoslovanska. Obema je bil namen okrepiti nacionalno gibanje, obenem pa sta bili izraz nemoči, saj sta se porodili iz občutka manjvrednosti.

<sup>18</sup> M. JAVORNIK et. al. (ur.), *Enciklopedija Slovenije* 15, cit., str. 146–150.

miki v Gradcu in na Dunaju, ki so bili v stiku z drugimi slovan-skimi izobraženci.<sup>19</sup> Toda tako kot druge etnične skupnosti v Avstriji tudi Slovenci v revoluciji 1848–1849 niso mogli v celoti ure-sničiti svojega političnega programa, ker avstrijsko cesarstvo do svojega konca leta 1918 dežel ni ukinilo. Vendar pa je avstrijska vlada odtlej priznavala Slovence kot enoten narod. Državni uradni list, ki so ga uvedli leta 1849, je v namreč uvodu sporočal, da bo izhajal v desetih izdajah, med njimi tudi »in slovenischer Sprache«.<sup>20</sup> Obenem z uvedbo slovenščine v uradne liste se je oblast zavzemala tudi za enoten slovenski knjižni jezik in za odpravo različnih lokalnih variant. V tem času je bila na Sloven-skem sprejeta enotna raba črkopisa. Velikega pomena za obli-kovanje slovenskega strokovnega izrazja je imel časopis *Kmetij-ske in rokodelske novice*, ki je začel izhajati 5. julija 1843. Urednik Bleiweis je že v prvih letih sprejel nekaj odločitev, ki so bile razvoju slovenskega gibanja v veliko korist: tako kot Prešeren tudi on ni sprejel ilirščine, ampak je ostal pri slovenščini kot knjižnem jeziku za Slovence,<sup>21</sup> čeprav je v svoj časopis po zgledu iliristov postopoma uvedel gajico,<sup>22</sup> ki je bila uradno priznana leta 1848, s čimer se je uradno prenehala rabiti bohoričica. Na-cionalno delovanje se je nadaljevalo v t.i. čitalnicah, v okviru ka-terih so se ustanavljali pevski zbori, knjižnice, brali časopisi, kar je pomembno vplivalo na vzpostavljanje ključnih identifikacijskih nacionalnih simbolov, kot sta poleg jezika ples in noša, skozi ka-tera se tudi manifestira nacionalna identiteta. Dotedanje prevla-

---

<sup>19</sup> P. VODOPIVEC, *Nekaj opozoril na vzporednice in razlike v narodnem oblikovanju Slovencev in Bretoncev*, cit., str. 69.

<sup>20</sup> V. MELIK, *op. cit.* str. 46.

<sup>21</sup> P. VODOPIVEC, *Nekaj opozoril na vzporednice in razlike v narodnem oblikovanju Slovencev in Bretoncev*, cit., str. 44.

<sup>22</sup> Gajica je bila nova črkopisna norma, ki je vključevala grafično podobo sičnikov in šumnikov po češkem modelu: c, s, z in č, ž, in š; dve vrsti naglašene e in o, ki se po potrebi zaznamuje po francoskem zgledu z ostrivcem in krativcem, za polglasnik pa nima posebnega znamenja, ampak ga zaznamuje z e. Pisavo je vpeljal Hrvat Ljudevit Gaj, M. JAVORNIK et. al. (ur.), *Enciklopedija Slovenije* 3, str. 175–176.

dovanje nemščine v javnem življenju se je začelo v tem obdobju spreminjati v obvladovanje obeh jezikov (slovenščine in nemščine), v naslednjih desetletjih pa je slovenščina dobila v za-vesti in praksi prvo mesto.

### **3.3 Tretja razvojna stopnja (1861–1909)**

Tretje obdobje slovenskega nacionalnega gibanja se je začelo s padcem absolutizma in začetkom ustavnega življenja v letu 1861. To je bil za Slovence čas strmega kulturnega dviga. Slovenščina se je naglo razvijala: nastajala je slovenska terminologija na različnih področjih, v umetnosti in znanosti, pravu, parlamentarnem in političnem življenju. V 60. letih je začelo izhajati 30 novih časopisov. Leta 1913 je izhajalo pet dnevnikov. Tako so Slovenci v tem času premostili zaostanek, ki jih je težil od srednjega veka naprej: postali so razvita nacija, s svojim jezikom, ki je bil funkcijsko polnovreden.<sup>23</sup> Program Zedinjena Slovenija, ki je bil v izhodišču le izražena politična volja nekaj posameznikov, je po volitvah leta 1867 dosegel Slovence in se preoblikoval v vsesplošno slovensko politično zavest.<sup>24</sup> Toda na drugi strani je Slovence pestil šibek gospodarski razvoj, množično izseljevanje in močna germanizacija na Koroškem in Štajerskem. Vse to jih je sililo k iskanju zaveznikov, ki so jih našli – podobno kot že 70 let pred tem v panslavizmu in ilirizmu – v jugoslovanski državi.

### **3.4 Četrta razvojna stopnja (1909–1941)**

---

<sup>23</sup> V. MELIK, *op. cit.*, str. 48.

<sup>24</sup> Ta se je, med drugim, izrazila v t. i. taborskem gibanju (1868–1871), ki je spodbudilo Slovence h krepitvi slovenske nacionalne zavesti.

Naslednje obdobje v razvoju slovenske nacionalne identitete je obdobje jugoslovanstva. Za začetek te razvojne stopnje štejemo leto 1909, ko je kranjski deželni zbor postavil skoraj enak program, kot ga je dala 30. maja 1917 majniška deklaracija slovenskih, hrvaških in srbskih državnih poslancev na Dunaju: združitev vseh ozemelj monarhije, na katerih bivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, v samostojno državno telo znotraj habsburške monarhije. »Razlika je bila v tem, da je bil leta 1909 to dolgo-ročen program, leta 1917 sredi vojne, pa nujna zahteva«.<sup>25</sup> Država Slovencev, Hrvatov in Srbov je bila ustanovljena 29. 10. 1918, ko so se od Avstro-Ogrske odcepili Slovenci, Hrvati in Srbi, in je obstajala do 1. 12. 1918, ko je prišlo do povezave Države SHS in Kraljevine Srbije v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (Kraljevina SHS).<sup>26</sup> Na slovenskem delu je postala slovenščina edini in uradni jezik, ni se pa uveljavila v državnem merilu. Napisi na denarju in raznih obrazcih so bili v začetku trojezični, pozneje pa so slovenščino opustili.<sup>27</sup> Poleg tega sta v Kraljevino SHS prišli le dve tretjini Slovencev: Koroška je bila po plebiscitu izgubljena, Primorsko je dobila Italija, edina pridobitev je bilo Prekmurje. Leta 1918 so se »Slovenci odločili za odhod iz države, ki so jo vznemirjali nerešeni etnični problemi, v državo, v kateri so se enaki problemi ponovili: prej sta se med seboj bojevala germanstvo in slovanstvo, zdaj pa je bil glavni spor med dvema slovanskima nacijama: Srbi in Hrvati«.<sup>28</sup> Primorski Slovenci v Italiji, ki so se od vzpona fašizma leta 1922 soočali z nasilnim poitalijančevanjem slovenskih priimkov in zemljepisnih lastnih imen, prepovedjo delovanja slovenskih društev in slovenske besede, katere cilj je bil asimilacija, so v naslednjih obdobjih postali pomembni branitelji slovenstva. Po-

---

<sup>25</sup> V. MELIK, *op. cit.*, str. 49.

<sup>26</sup> M. JAVORNIK et. al. (ur.), *Enciklopedija Slovenije* 2, 1988, str. 175–176.

<sup>27</sup> V. MELIK, *op. cit.*, str. 48.

<sup>28</sup> *Ivi*, str. 50.

sebno mesto so med njimi imeli primorski duhovniki, ki so se odločno postavili v bran svojemu ljudstvu.

### **3. 5 Peta razvojna stopnja (1941–1945)**

Nemška, italijanska in madžarska okupacija slovenskega ozemlja je s svojim prepričanjem o večvrednosti nemške, italijanske in madžarske kulture in identitete med Slovenci vzbudila spontan odpor, ki se je organiziral v politični odpor že poleti 1941, ko so po posameznih slovenskih pokrajinah začeli nastajati odporniški oddelki.<sup>29</sup> Ves čas vojne, sprva le v Ljubljanski pokrajini, po kapitulaciji Italije septembra 1943 pa tudi na Primorskem ter drugod, se je nadaljevalo slovensko kulturno in znanstveno delovanje. Vse večje partizanske enote in protipartizanske<sup>30</sup> so imele svoje časopise, izhajale so strokovne in leposlovne knjige.<sup>31</sup> Pomembno vlogo pri krepitev nacionalne identitete je imelo odporniško osnovno šolstvo,<sup>32</sup> ki se je zlasti razširilo po kapitulaciji Italije na Primorskem, Notranjskem in Dolenjskem.<sup>33</sup> Prizadevanja vseh Slovencev po združitvi v eno državo so bila uresničena ob koncu 2. svetovne vojne z vključitvijo Slovenije v FR Jugoslavijo (po letu 1963 SFR Jugoslavija), ki ji je bila leta 1947 priključena tudi Primorska.<sup>34</sup>

### **3.6 Šesta razvojna stopnja (1945–1991)**

---

<sup>29</sup> P. VODOPIVEC, *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*, založba Modrijan, Ljubljana 2006, str. 273.

<sup>30</sup> Nekateri slovenski politiki so se odločili delovati proti odporniškemu gibanju in so zaščito poiskali pri nemških in italijanskih okupatorjih. Tem so se pridružili tudi nekateri duhovniki.

<sup>31</sup> P. VODOPIVEC, *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*, cit., str. 305.

<sup>32</sup> Ponedkod na Dolenjskem je partizansko gibanje organiziralo tudi srednje šole, *Ivi*, str. 304.

<sup>33</sup> P. VODOPIVEC, *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*, cit., str. 304.

<sup>34</sup> Žal sta takrat najpomembnejši primorski mesti Trst in Gorica po Pariški mirovni pogodbi leta 1947 pripadli Italiji in jugoslovanska oblast je morala ob Gorici na jugoslovanski strani zgraditi novo mesto, ki so ga poimenovali Nova Gorica.

V novi Jugoslaviji je oblast zaradi trenj med posameznimi nacijami začela oblikovati enotno jugoslovansko identiteto, temelječo na geslu o bratstvu in enotnosti. Toda odnosi med razvitimi in nerazvitimi deli države so se slabšali, k čemur so vodile gospodarske težave. Oblast je trenja skušala zmanjševati z zmanjševanjem pomena nacionalne identitete in poudarjanjem pomena razredne identitete, kar naj bi spodbujalo industrializacijo in novo – jugoslovansko – kulturo.<sup>35</sup> Ob pospešeni industrializaciji, ki je privzdigovala delavski razred, so se Slovenci soočili s prehodom iz tradicionalnega ruralnega okolja v urbanizacijo podeželja, katere posledica je bila opuščanje kmečkega načina življenja in izseljevanje v mesta. Pripadnost regionalnemu in lokalnemu podeželskemu okolju je simbolizirala zaostalost, medtem ko naj bi socialistični sistem s svojo modernizacijo simboliziral napredek. To je sicer ljudem omogočalo življenje v ekonomsko in socialno boljših razmerah, hkrati pa se je začelo uničevanje preteklih kulturnih stvaritev, kot so tradicionalno kmečko orodje, pohištvo, arhitekturni detajli na hišah,<sup>36</sup> ter spreminjanje tradicionalnih ritualov z novimi.<sup>37</sup>

Toda v 80. letih 20. stoletja se je na Slovenskem začelo kazati odprto nasprotovanje uniformistični jugoslovanski identiteti in težnja po demokratizaciji družbe,<sup>38</sup> kar je pripeljalo do refe-

---

<sup>35</sup> Odpor zoper vsiljevanje jugoslovanske identitete so ostro pokazali slovenski pisatelji, ki so se uspešno uprli uvedbi t.i. skupnih šolskih jeder leta 1983, katerih cilj so bili skupni učno-vzgojni programi v vsej državi, P. VODOPIVEC, *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*, cit., str. 460, kar je pomenilo, da bi se slovenska literatura pri pouku obravnavala v enaki meri kot literature drugih jugoslovanskih republik.

<sup>36</sup> Na podeželju so se gradile tipske hiše, enake po celotnem slovenskem ozemlju, ne glede na različne klimatske razmere, ki so v preteklosti narekovale različne gradnje. V vaseh so se gradili tipski stanovanski bloki, medtem ko se je gradnja posameznim pokrajinskim pogojem prilagojenih hiš opustila.

<sup>37</sup> Namesto verskega rituala miklavževanja (čaščenja svetnika sv. Miklavža) je bil uveden dedek Mraz, ki so ga praznovali v šoli in podjetjih, medtem ko se v družinah na podeželju večinoma ni uveljavil.

<sup>38</sup> Težnjo po demokratizaciji je na področju kulture predstavljal prodor alternativne mladinske subkulture, v okviru katere so nastajale rockovske in punkovske skupine. Med njimi gre omeniti rockovsko skupino Laibach, likovno skupino Irwin in gledališko skupino Sci-

renduma za odcepitev Slovenije od Jugoslavije in nastanka samostojne nacionalne države leta 1991.

### 3.7 Sedma razvojna stopnja (1991–)

Sredi 80. let 20. stoletja se je na Slovenskem začelo intenzivirati poudarjanje slovenske identitete, kar se je najbolj pokazalo na televiziji v obliki subtilnih oglasov za promocijo slovenskih turističnih krajev,<sup>39</sup> slovenskega mleka ipd. Ta proces je dosegel vrh v prvih letih samostojne države. Slovenska nacionalna identiteta se je v tem obdobju iskala in potrjevala z zbiranjem, urejanjem in predstavljanjem dokumentov, fotografij in predmetov iz časa pred nastankom Jugoslavije, obujanjem starih šeg in navad, gradnjo in revitalizacijo domov v značilnih pokrajinskih tipih, poudarjanjem tradicionalnih slovenskih jedi ipd. Sredi devetdesetih let pa se je začela mlada država soočati s tržnim gospodarstvom ter ekonomskimi in družbenimi posledicami globalizirajoče se družbe, ki so spreminjali pomen in funkcijo nacionalne države. Pojavljati so se začela opozorila, da bo prišlo do globalne kulturne, etnične in jezikovne asimilacije.<sup>40</sup> Toda če so raziskave na začetku svarile pred uničujočim globalizacijskim kulturnim zlitjem, pa so novejša raziskave pokazale, da poleg homogenizacije kulture prinaša globalizacija tudi nasprotni učinek: prebujo t.i. »spečih identitet«, to je lokalnih in regionalnih pri-

---

pion Nasice, ki so se leta 1983 povezali v »umetniški kolektiv« *Neue slovenische Kunst*, P. VODOPIVEC, *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*, cit., str. 458.

<sup>39</sup> OGLAS SLOVENIJA, moja dežela iz leta 1986, na katerem se izpostavlja lepota slovenskih krajev z Logarsko dolino in slovensko Istro v ospredju – glasbo in besedilo zanj sta napisala priznana slovenska ustvarjalca Jani Golob (glasba in aranžma) ter Dušan Velkavrh (besedilo), pesem pa je zapel eden najpopularnejših slovenskih pevcev Oto Pestner –, velja še danes za enega najboljših slovenskih oglasov. Dostopen je na: [http://www.youtube.com/watch?v=jk4ZJ8GDj\\_I](http://www.youtube.com/watch?v=jk4ZJ8GDj_I).

<sup>40</sup> Ključna nevarnost jezikovne asimilacije ni prevzemanje tujih leksemov ali struktur, ampak predvsem novih vrednostnih paradigem. Več o tem v Edwards, JOHN EDWARDS, *Language and Identity*, Cambridge University Press, Cambridge 2009, str. 73–98.

padnosti.<sup>41</sup> Podobno ugotavlja Fishman: »Nekateri procesi globalizacije in postmodernizma, ki naj bi bili daljnosežno najbolj uničujoči za »farne identitete«, so dejansko pripomogli k njihovi oživitvi.«<sup>42</sup> Globalizacija je torej po eni strani destabilizirala nacionalne kulture in ogrozila nacionalne jezike (sploh njihovo rabo v mednarodni komunikaciji), toda po drugi strani je sprožila procese poglobljenega zavedanja pripadnosti ne samo nacionalnemu, ampak tudi lokalnemu in regionalnemu prostoru ter izostrirala pogled na posebnosti tako skupinske kot posameznikove nacionalne, regionalne in lokalne identitete in pripadajočih jezikovnih posebnosti. Collin H. Williams v svoji študiji *The Celtic World* dokazuje, da ima vzpon etničnih, regionalnih in lokalnih identitet v Evropi kljub različnemu času, v katerem je potekal v posameznem delu Evrope, skupne značilnosti, to je, da gre, prvič, za globalno oživljanja tovrstnih geografskih skupinskih identitet, ki so ga spodbudile kapitalistične težnje po zmanjševanju vrednosti etničnih in regionalnih identitet ter poudarjanju drugih identitet, predvsem karijerne in interesne, in drugič, da gre za odpor zoper vse večjo človeško uniformiranost in organiziranost, kar je v nasprotju s posameznikovo svobodno voljo.<sup>43</sup> To dvoje je tudi Slovence spodbudilo k ponovnemu razmišljanju o svoji lokalni in regionalni pripadnosti. V slovenskem primeru pa je poleg teh dveh osnovnih značilnosti, ki zadevajo ves evropski prostor, v sodobnem času opaziti še tri druge značilnosti, vse tri povezane s slovenskim obmejnim prostorom. Prvič, zanimanje za regionalno in lokalno se je na Slovenskem začelo razvijati na obrobju,<sup>44</sup> drugič, šolske oblasti so v svoje

---

<sup>41</sup> RUDI RIZMAN, *Globalizacija in kultura: konflikt ali sinergija?* V: Ada Vidovič Muha, *Obdobja 20*, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2003, str. 36.

<sup>42</sup> JOSHUA A. FISHMAN, *Sociolinguistics: Language and Ethnic Identity*, V: *Handbook of Language and Ethnic Identity*, cit., str. 529.

<sup>43</sup> COLLIN WILLIAMS, *The Celtic World*, V: *Handbook of Language and Ethnic Identity*, cit., str. 237–238.

<sup>44</sup> MARIJA STANONIK, *Slovenska narečna književnost* (Zora 51), Slavistično društvo, Maribor 2007, str. 65–75; IRENA NOVAK POPOV, *Razmišljanje o sodobni narečni poeziji*, V: Vera

jezikovno načrtovanje poleg razvijanja knjižnega jezika vnesle tudi skrb za lokalne in regionalne jezike, in tretjič, v sodobni umetnosti je opaziti nov trend, ki bi ga lahko poimenovali tradicija z inovacijo. Naj našteto predstavim natančneje.

### **3.7.1 Narečna poezija z obrobja**

Večina sodobnih slovenskih pesnikov, kantavtorjev in pevcev, ki pišejo in/ali pojejo v narečnem jeziku, prihaja predvsem iz obrobni slovenskih pokrajin. Naj jih nekaj naštejemo: Vlado Kreslin,<sup>45</sup> ki prihaja iz Prekmurja, Iztok Mlakar z Goriške, Renato Quaglia in Silvana Paletti iz Rezije, ter Alferija Bržan iz Istre. Dejstvo, da jih večina prihaja iz obrobni slovenskih pokrajin, ni presenetljivo, saj se občutljivost za materni jezik na obrobju, kjer govorci v vsakodnevni komunikaciji rabijo dva ali več jezikov, (praviloma) poglobi. Z vsakodnevnim soočanjem dveh ali več jezikovnih praks govorci lažje prepoznavajo posebnosti svojega narečnega jezika in s tem lahko razvijejo globlji odnos do njega in do vsega drugega, kar je povezano z njihovo lokalno identiteto (občutenje prostora, ljudi in narave, ki jih obdajajo). To se kaže tudi v poeziji naštetih ustvarjalcev.

### **3.7.2 Pomen šole za ohranitev lokalne identitete**

Prve, ki so začele poudarjati pomen lokalnih jezikov (narečij), so bile šole v zamejstvu, saj otroci, ki živijo izven meja Republike Slovenije (praviloma) stik s knjižnim slovenskim jezikom vzpostavljajo preko narečnega jezika, ki ga govorijo v družini. V okolju, v katerem živijo, je uradni jezik italijanščina, nemščina ali madžarščina. V zadnjih letih pa razveseljuje dejstvo, da tudi šol-

---

Smole, (ur.), *Slovenska narečja med sistemom in rabo*, Obdobja 26, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2009, str. 438.

<sup>45</sup> V Prekmurju živi tudi Feri Lainšček, priznani sodobni slovenski avtor, ki ustvarja tudi narečnem jeziku.

ske oblasti v Sloveniji pri jezikovnem načrtovanju v šolskih učnih načrtih predvidevajo ure, namenjene narečnemu jeziku.<sup>46</sup> V četrtem razredu morajo učenci v pogovoru s starejšimi iz vasi spoznati lokalne šege in navade, v šestem razredu pišejo sestavke v svojem narečju in zapis primerjajo z zapisom v knjižnem jeziku ipd. Na OŠ Maksa Pleteršnika, ki leži ob hrvaški meji, so v sodelovanju z Zavodom za šolstvo republike Slovenije v šolskem letu 1998/99 izdelali model za raziskovanje slovenskih narečij, namenjen učencem in učiteljem za pouk slovenščine v sedmem razredu. Popisovali so stare predmete iz kuhinje, polja, jih risali, fotografirali, zapisali poimenovanja, pripovedi, anekdote ipd. Nato so zbrano gradivo vnesli v Slovarski kotiček, pri čemer so zapis obogatili s sliko s terena in zvočnim zapisom.<sup>47</sup> Na ta način otroci razmišljajo o svojem jeziku, spoznavajo življenje ljudi, ki jih obkrožajo, spoznavajo njihovo delo ter delo in način življenja svojih prednikov, s čimer si gradijo svojo lokalno in regionalno identiteto.

### **3.7.3 Spoj tradicionalnega s sodobnim v umetnosti (tradicija z inovacijo)**

Poleg t. i. folklorizma, to je obujanja življenja iz preteklosti, obujanja lokalnih šeg in navad (npr. jurjevanje, kresovanje, koldovanje, praznovanja lokalnih zavetnikov cerkva), se je v zadnjih desetletjih na Slovenskem razvil tudi nov, inovativen pristop v umetnosti, in sicer nadgradnja tradicionalne slovenske »ljudske« umetnosti s sodobnimi umetniškimi pristopi (v glasbi, slikarstvu, filmu ipd.). Posebej se je to pokazalo v glasbi s prodorom

---

<sup>46</sup> Odnos do lokalnih jezikov se na splošno spreminja, na kar je občutljivih vedno več šolskih sistemov po svetu, ki ugotavljajo, da je vlaganje v otrokovo učenje maternega (lokalnega) jezika hkrati vlaganje v njegovo socialno identiteto in da je vsaka stigmatizacija njegovega jezika neposreden napad na njegove vrednote in njegovo identiteto, OFELIA GARCIA, *Languaging and Ethnifying*, V: *Handbook of Language and Ethnic Identity*, cit., str. 530–531.

<sup>47</sup> Slovar je dostopen na:

[http://www2.arnes.si/~oskkpi1s/obarvana/slovarski\\_koticek/slovar.htm](http://www2.arnes.si/~oskkpi1s/obarvana/slovarski_koticek/slovar.htm).

skupin, kot so: Katalena, Katice, Terrafolk, ki ljudsko glasbeno zapuščino slovenskega prostora prirejajo in izvajajo na sebi lasten način. Temeljna predpostavka teh skupin je, kot so zapisali člani skupine Katalena, »vera v brezčasnost ljudske glasbe, ki je še vedno del mladega človeka«, saj jim ljudska glasba ne pomeni »mrtvega ostanka, ampak vitalno izročilo«. Cilj Katalene in sorodnih skupin je »oživiti to vitalno izročilo, mu vdihniti nove energije, potegniti ga iz zaprašene nacionalne podzvesti in ga obelodaniti na čim bolj sproščen način«.<sup>48</sup> Poleg glasbenih in drugih skupin so se razvile tudi inštitucije, ki so zrasle iz prepričanja mladih ljudi, da je potrebno ohranjati svojo lokalno identiteto. Za ilustracijo naj omenimo samo dve izmed najbolj prepoznavnih inštitucij na obrobju slovenskega prostora, katerih delo je usmerjeno v regionalno in lokalno okolje, hkrati pa svojo dejavnost razvijata v duhu povezovanja med ljudmi različnih nacionalnih pripadnosti in v duhu povezovanja regij, kar je tudi cilj sodobne Evrope. Prva je Pavlova hiša, ki stoji v vasi Potrna blizu avstrijske Radgone. Gre za obnovljeno staro kmečko hišo, v kateri deluje Društvo 7, katerega glavni namen je na začetku bil opominjati avstrijsko državo na neuresničen 7. člen avstrijske državne pogodbe, ki zagotavlja pravice Slovencev v Avstriji. Toda v resnici je Društvo že zdavnaj preseglo te okvire in z razstavami in publicistično dejavnostjo prikazuje življenje Slovencev na avstrijskem Koroškem, hkrati pa predstavlja tudi Rome v Prekmurju, nemško govoreče v Apačah, prekmurske Jude. Njihovi programi so zasnovani tako, da v njih najdejo dovolj zanimivega tudi nemško govoreči krajan in meščani.

Druga inštitucija je Postaja Topolove – Stazione di Topolò. Topolove je majhna, skorajda zapuščena vasica v Beneški Sloveniji, ki je s sklopom umetniških prireditev, poimenovanih Postaja Topolove, ponovno zaživela. Postaja je prostor umetniškega

---

<sup>48</sup> Citirano iz: <http://www.drugagodba.si/zavod/zastopanje/katalena>.

iskanja in eksperimentiranja v jeziku, glasbi in likovnem ustvarjanju. Prireditve hkrati oblikujejo umetniki iz drugih evropskih držav in širše ter domači ustvarjalci (glasbeniki, slikarji, filmski delavci), ki vsako leto dva tedna v juliju sobivajo in soustvarjajo umetniške stvaritve (slike, glasbo, umetniške dogodke, filme), s katerimi postaja Beneška Slovenija znana tudi v širšem evropskem prostoru. Po zaslugi Postaje je beneška vas, v preteklosti obsojena na smrt zaradi meje, hladne vojne in izseljevanja, danes lepo obnovljena in je v slovenski kulturni prostor vnesla nov, svež spoj lokalnega in globalnega. Organizatorji Postaje tako na nazoren način dokazujejo, da je mogoče identiteto, ki izginja, ponovno obuditi, in sicer tako, da ljudsko umetniško zapuščino sicer majhnega in odmaknjenega, a duhovno bogatega prostora reinterpretirajo na načine, ki so blizu današnjemu človeku.

## Sklep

Razvoj slovenske identitete od regionalnih oziroma deželnih (kranjske, goriške, štajerske) do nacionalne in nadalje globalne in z njo povezanih lokalnih identitet kaže dve osnovni značilnosti. Prvič, v vsakem obdobju je razvoj identitete in z njo povezanega jezika sprožilo nekaj osveščenih posameznikov, ki so za seboj potegnili množice (npr. Linhart, Zois, Vodnik, Matija Majer Ziljski, Prešeren, duhovniki na Primorskem, v novejšem času pa več ljudi, združenih v skupine, npr. Neue Slovenische Kunst, člen, 57, Postaja Topolove). Drugič, spodbuda za preboj novega ni prišla vedno iz osredja (iz centra), ampak velikokrat z obrobja (npr. program »Zedinjena Slovenija« so spodbudili slovenski izobraženci v Gradcu in na Dunaju, inovativen spoj tradicionalnega in modernega v umetnosti je vzklik prav na obrobju, npr. Postaja Topolove, Pavlova hiša). To dejstvo je razumljivo, saj je odnos do maternega jezika takrat, ko človek v vsakodnevni govorni položajih preklaplja med različnimi jeziki ali jezikovni-

mi različki, gotovo drugačen kot v primerih, ko preklapljanja ni veliko. Enako se odnos do svoje lastne identitete vzpostavi takrat, ko je človek soočen z identiteto drugega, ali, kot pravi Huntington, »da lahko opredelimo sebe, ljudje potrebujemo drugega«.<sup>49</sup>

Tudi porast ustvarjanja v narečnem jeziku, ki smo mu priča v zadnjih letih, ima svoje vzroke. Eden od glavnih je gotovo zavedanje, da knjižni jezik ob množični produkciji literature, ob neprestanem vsiljevanju oglasnih sporočil v elektronskih medijih izgublja svojo povedno in simbolno moč in zato predstavlja raba lokalnega, narečnega jezika odpor proti uniformiranemu načinu izražanja in mišljenja in simbolizira edinstvenost posameznika in njegovega mišljenja. »Raba lokalnega jezika izpostavlja drobne in majhne realnosti iz življenja posameznika, ki so edine pristne in edine resnične,« je na okrogli mizi o prihodnosti narečij,<sup>50</sup> izpostavila Živa Gruden, bivša ravnateljica dvojezične šole v Špetru v Beneški Sloveniji. Dolgo je že znano, da jezik ni samo sredstvo komunikacije, ampak veliko več. Bakhtin, denimo, pravi, da izhaja osnovna funkcija jezika iz človekove potrebe, da se izrazi (refleksivna funkcija), potreba po komunikaciji (komunikacijska funkcija) pa je šele njegova drugotna funkcija.<sup>51</sup> Enako razmišlja Halliday, ki jeziku pripisuje najprej ideacijsko (refleksivno), šele potem medosebno (komunikacijsko) funkcijo.<sup>52</sup> Jezik posameznika in nacije zato ni le slovnica ali slovar, pač pa je največji medij čustev, so podobe, senzibilnosti, je medij, ki nas povezuje s našimi predniki. Z rabo lokalnega jezika v globaliziranem svetu tako poudarjamo svojo edinstvenost in različnost od drugih – to, da nismo pasivna množica potrošni-

---

<sup>49</sup> SAMUEL P. HUNTINGTON, *Who are we? America's great debate*. Free Press, London 2004, str. 24.

<sup>50</sup> Okrogla miza je bila na Gradu Dobrovo v Brdih novembra 2003.

<sup>51</sup> O. GARCIA, *Languaging and Ethnifying*, V: *Handbook of Language and Ethnic Identity*, cit., str. 520.

<sup>52</sup> MICHAEL HALLIDAY, *Language as social semiotic: the social interpretation of language and meaning*, E. Arnold, London 1994, str. XV.

kov, ki jim oglasi usmerjajo način razmišljanja, ampak posamezniki, ki si način razmišljanja skozi rabo jezika in predanost skupini, ki ta jezik govori, ustvarjamo sami. S tem se pravzaprav v pravi smeri nadaljuje proces razvoja slovenske nacionalne in regionalnih in lokalnih identitet, ki so ga začeli že slovenski reformatorji, na višjo raven zavedanja o edinstvenosti slovenskega naroda pa prenesli Marko Pohlin in njegovi nasledniki.